

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д.н. Стоян Андреас Ставру, ИФС-БАН

по конкурса, обявен в ДВ, бр. 54 от 29.06.2021 г.,

за академичната длъжност „Доцент“

в Софийски университет „Св. Климент Охридски“

в Област 1. „Педагогически науки“

по професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по ...

(Методика на обучението по литература. Информационни и комуникационни технологии в обучението и работа в дигитална среда)“

1. Информация за конкурса

Представям настоящото становище в качеството си на външен член на научно жури за академична длъжност „доцент“ въз основа на: ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ, Заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ РД 38-366/21.07.2021 г. и Решения от първото заседание на научното жури, проведено на 17.09.2021 г.

В конкурса за академична длъжност „доцент“ по професионално направление по професионално направление 1.3. „Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по литература. Информационни и комуникационни технологии в обучението и работа в дигитална среда)“ участва един кандидат: гл. ас. д-р Наталия Младенова Христова-Пеева. Документите са подадени в срок и съответстват на изискванията на ЗРАСРБ. На първото заседание на научното жури, проведено присъствено на 17.09.2021 г. от 15.30 часа в аудитория 137 на Ректората, беше решено да изготвя становище за оценка на представените от гл. ас. д-р Наталия Младенова Христова-Пеева публикации.

Настоящото становище се основава на предоставените от автора материали, а именно: публикации, включващи 1 монография, 15 статии и доклади, от които 14 на български и 1 на френски език; автобиография; диплома за висше образование; диплома за доктор; 2 бр. удостоверения за заемане на академична длъжност; списък на всички публикации; научни приноси; справка за изпълнение на минималните изисквания по чл. 26 ЗРАСРБ; справка за цитиранията с пълно библиографско описание на цитираните и цитиращите публикации; справка за оригиналните научни приноси; работа със студенти и докторанти, включително съвместна работа със студенти и докторанти в научноизследователски и художественотворчески проекти; резюмета на рецензираните публикации (на български и на английски език).

Основният фокус на настоящото становище ще бъде монографията „Трансхуманизъмът и бъдещето на образованието (по литература)“, в чието съдържание са инкорпорирани част от останалите публикации на д-р Наталия Младенова Христова-Пеева, както и съдържащите се в тази публикация научни достойнства и приноси.

2. Кратка биографична информация за кандидата

Наталия Младенова Христова-Пеева е родена през 1976 г. в гр. Ловеч. Тя е завършила висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“, през 2000 г., придобивайки магистърска степен по Българска филология. През периода 2002 – 2006 г. е редовен докторант по Методика на обучението по литература във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“, като през 2007 г. защитава докторска степен дисертационен с дисертационен труд на тема „Литературното образование в постмодерната ситуация (един възможен дизайн на обучение в литературно писане)“. Д-р Христова-Пеева има две специализации: в Католическия университет, Лувен-ла-Ньов, Белгия (октомври 2004 – декември 2004) и в Лозанския университет, Швейцария (септември 2016 – март 2017).

Интересите на д-р Христова-Пеева са ясно очертани в приоритетното за нея поле на методиката на обучението по литература, прилагана в една постмодерна ситуация, в който се поставя въпросът за „отживялостта на училищното образование“ и замяната на традиционните методи на обучение с различни форми на медиализация и фармакологичен империализъм. Именно в тези области са повечето от нейните научни публикации и научни доклади, подробно описани в представената автобиография.

Наталия Христова-Пеева е била учител по български език и литература от 2000 г. до 2009 г. В момента заема научната длъжност „главен асистент“ по Методика на обучението по литература като член на Катедрата по Методика във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Сред преподаваните от нея дисциплини могат да бъдат посочени: Методика на обучението по литература (хоспитиране, текуща педагогическа практика, преддипломна педагогическа практика); Интертекстуални практики на писане в средното училище; Литературното писане в средното училище; Дигитален хуманизъм и литературно образование, както и Трансхуманизъмът и бъдещето на образованието – учебната дисциплина, която е най-близо по своята тематика до представената за участие в настоящия конкурс монография.

Наталия Христова-Пеева е автор на 2 монографии, 28 статии и 2 рецензии. Академичното ѝ развитие включва участия в 8 научноизследователски проекта (на 1 от

които е ръководител, а на друг - координатор) и в 24 конференции и семинари. За тази своя дейност Наталия Христова-Пеева има 6 посочени от нея цитирания.

3. Изпълнение на минималните национални изискванията за съответната научна степен

Съгласно представената от кандидата относно минималните изисквания точки по групи показатели за доцент, Наталия Христова-Пеева отговаря на минималните национални изисквания за академичната длъжност доцент.

4. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата

Както посочих и в Раздел 1 от настоящото становище основният фокус на съдържателния анализ на научните постижения на д-р Христова-Пеева ще бъде представеният от нея хабилитационен труд „Трансхуманизмът и бъдещето на образованието (по литература)“ (2021). Една от основните задачи на изследването е разкриването на осъществяването без реален обществен дебат (с. 15 от дисертационния труд) „преориентиране от демократично-хуманистичната концепция за (литературно) образование към превръщането му в инструмент за постигане на икономическа ефективност и адаптабилност спрямо пазара на труда и технологичните иновации“ (с. 4 от представената от кандидата Справка за оригиналните научни приноси). Въпреки че не е подробно развита тезата относно това доколко описаният процес е (не)обратим и какъв по-подробно е конкретният инструментариум (извън общата формулировка „интегриране на ИКТ в образованието“, с. 127), чрез който биха били успешни евентуални съпротиви срещу по-нататъшното му разгръщане, в дисертацията ясно личи патосът, защитаващ ролята на училището при обучаването на децата в способността за „дълбоко внимание“ (с. 121 от хабилитационния труд) – способност, която се оказва ключова за превръщането на учениците в активни граждани на едно демократично общество.

Перспективата на замяна на „традиционните учители“ с екип от генетици, инженери и роботи, работещи още преди раждането на децата и превръщащи образованието в личен проект без училища и детски градини, вещае сериозни социални последици. Още на първите страници от монографията си д-р Христова-Пеева застава срещу опитите учителят да се превърне „в неврофизиолог, в неврокултиватор, невроинженер, неврохакер“ (с. 8 от дисертационния труд), а детето да се третира като прецизно програмиран хибрид, съчетаващ естествен и изкуствен интелект.

Тук зад критичната позиция на д-р Христова-Пеева застават редица изтъкнати хуманитаристи и философи, сред които Марта Нусбаум (настояваща върху необходимостта от възпитание чрез литература в т.нар. „демократични емоции“ и в способността да се цени уязвимостта на другите), Люк Болтански (определящ съвременния капитализъм като „доминация без идеология“), Цветан Тодоров и Ричард Рорти (провеждащи критика на еготизма като „своеобразно невежество и липса на внимание към другия човек“ – с. 29), Майкъл Сандел и Франсис Фукуяма (заставащи срещу произвеждането на „свръхдеца“, „тела без възраст“ и „щастливи души“, с. 56), Люк Фери (подчертаващ ясната граница между лечение и подобрене и скептик по отношение на т.нар. „морфологична свобода“, с. 64), Иван Илич (водещ учен в борбата срещу „социалната и културната ятрогенеза“ и „диагностичния империализъм“, с. 80-82).

Срещу д-р Христова-Пеева са популярни имена като Джон Моравец (настояващ върху новото общество от ноумати и деца 3.0, с. 9), Джулиан Савулеску и Ингмар Пърсън (описващи съвременния човек като „една човекоподобна маймуна“ с анахронични „морални концепции и мотивации“, с. 31), Пиер Тайер дьо Шарден (отправил още през 1951 г. поглед към точката „Омега“ и появата на ултрачовека, с. 58), Марвин Мински (и неговите седем стъпки към изкуствения интелект, с. 60), Макс Мор, Ник Бостром и дизайнерката Наташа Вита-Мор (вярващи в създаването на „алтернативно човешко тяло“ тип бриколаж, с. 64), Рей Курцвайл (оглавил похода към сингулярността през мостовете към безкрайния живот чрез системно прилагане на ШРТУ или т.нар. „шаблоноразпознавателната теория за ума“, с. 67-71), руският мултимилиардер Дмитрий Ицков (финансиращ т.нар. „Инициатива 2045“, с. 71-72).

Част от имената, срещу които се изправя д-р Христова-Пеева, са адепти на „икономическата парадигма“ (с. 16), а други изповядват „технопрогресивисткия солюционизъм“ (с. 65), нареждайки се в редиците на т.нар. „биопрогресивисти“ и евангелистите на спекулативната „икономика на обещанията“ (с. 66). Особено внимание е отделено на Норберт Винер и въздействието, което раждането и възходът на кибернетиката оказват върху статуса на хуманитарните науки (с. 34-49). Сред учените, свързани или вдъхновени от кибернетиката, следва да се отбележат Уорън Макколъх, Клод Шанън, Джон Уотсън, Крис Андерсън, Ерик Шмид и др.

Сред лавината от обещания за омиротворяваща деполитизация (с. 84) чрез медицинализация, казаното от Бадиу, че „човекът като безсмъртно същество, а не като биологичен вид, се крепи тъкмо на неизчислимото, на небивашото“ (с. 49), звучи като произволен писък на неадекватна ексцентричност. Въпреки това дисертационният труд

успява да удържи хуманитарния залог и необходимостта от демедикализация на редица социални проблеми. Необходимата демедикализация на социалното в някаква степен се оказва и частична деполитизация на биологичното. Разбира се, тук цитираният от д-р Христова-Пеева автор и безспорен авторитет в областта и Мишел Фуко, с. 86-88, като заедно с него са реферирани етополитиката на Николас Роуз (с. 89), както и тезата на Херберт Готвайс за „декорпорализираща“ и „информатизираща“ биополитика (с. 88).

Достойнство на хабилитационния труд е и обстоятелството, че в него са проследени последиците от практическото възприемане на кибернетичните решения в областта на военните действия, включително чрез замяната на рискуващи живота си войници с дистанционно управлявани дроне (Грегоар Шамаю, с. 49-53). Примерът лесно може да ескалира във въпроса: възможно ли е образование чрез дроне? Този въпрос е някак си особено актуален в ситуация на световна пандемия и посевместно образование от дистанция. Още повече въпроси поставя хипотезата за изчезването на децата (Марк Ру, с. 90-92) при евентуален успех на опитите на трансхуманизма за постигане на човешко безсмъртие (Обри де Грей, с. 93). Какво ще загуби и какво ще спечели човечеството? Но нека се върнем към настоящите проблеми в образованието.

В дисертационният труд се подчертава пагубният ефект от икономизацията на образованието (с. 17) и девалоризацията на хуманитарното знание (с. 9), като сред рефериранията автори тук са Кристиан Лавал и Кен Джонс (алармиращи за превръщането на образованието от общо благо в стока като всички останали, а на децата – в предприемачи на самите себе си) и Нучо Ордине (осмеляващ се да защити безползното в един свят, в който „един чук струва повече от симфония, един нож повече от стихотворение“). Съвсем уместно е включена кратка референция към Дикенсовия роман „Тежки времена“ и предлагания в него антиутопичен модел на образование без емоции (училището на Томас Градграинд) – модел, който може да се окаже имплицитен образец на съвременните изисквания към образованието. Демонстриран е пагубният ефект от изключването на въображението и замяната му с „образование на фактите“ (с. 28).

В изследването си д-р Христова-Пеева с лекота успява да ни покаже възможните последици от развързването на „невидимата ръка“ (с. 121, 129) на Пазара в областта на образованието, и да защити необходимостта учителите да инвестират в т.нар. „етическо внимание“ (с. 122) – внимание, което е не само форма на концентрация, но и проява на грижа. Тук е и едно от местата, на които патосът на монографията е най-осезаем: желанието за разобличаване на вредните въздействия, които актуалната медийна среда има върху децата (с. 124-126). В тази връзка потвърждавам посочените от д-р Христова-

Пеева приноси, като бих искал да акцентирам и върху третия от тях, касаещ „изследването на токсичните ефекти на съвременната медийна и дигитална среда върху училищното образование и крехкия психичен апарат на детето, въз основа на което обосновава необходимостта от формиране на един терапевтичен образователен подход спрямо новите медии, както и от една действително критическа, творческа, „просветена“ употреба на ИКТ в съвременното училище“. Смятам, че в тази си научна и професионална задача д-р Христова-Пеева не е сама и притежава потенциала заедно със своите колеги да постигне редица успехи, каквито искрено ѝ пожелавам.

5. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература

Наталия Христова-Пеева е представила 6 забелязани цитата, които покриват минималните изисквания за заемането на длъжността „доцент“, като две от тях са в сп. „Български език и литература“, което е научно издание, реферирано и индексирано в световноизвестни бази данни с научна информация. Основната цитирана публикация е статията „Литературното писане в средното училище“, публикувана през 2012 г. (4 цитата), а останалите два цитата касаят текстове, които попадат в тематичното поле на представения хабилитационен труд: „Изчезващите деца: биополитика на постсмъртното човечество“ и „Дроне, алгоритми, автомати, или не-човекът, който следователно съм“ – и двете “, публикувани в сп. Пирон, съответно през 2019 г. и 2016 г.

6. Препоръки и критични бележки по хабилитационния труд

Към положителната си оценка към дисертационния труд и останалите научни постижения на д-р Наталия Христова-Пеева, както и в качеството си на неин идеен съмишленик, бих искал да направя няколко препоръки и бележки, мотивирани изцяло от желанието ми за постигането в още по-голяма степен на обявените от нея научни цели. Въпреки подробното описание на т.нар. „случай ХАДВ“ (с. 99-119) – деца, диагностицирани с „хиперактивност с дефицит на вниманието“, посочените в хабилитационния труд изследвания, включително цитираните диалози и споделени реакции на деца и родители, бяха свързани с чужд контекст: американските и германските училища. Изследването на тези практики, включително при прилагането на МКБ 10 и DMS IV, както и на техния ефект в български контекст, би могло да бъде изключително полезно за проверка на хипотезата доколко медиализацията на образованието е факт в България и съществуват ли и ако да – какви форми приемат, различните съпротиви срещу

тази медикализация: както съпротиви от страна на учениците, така и съпротиви от страна на техните родители. Особено важно според мен е да разберем доколко българските деца страдат от „дисфилософия“ (по думите на Филип Мейрийо, с. 98), а защо не и „дислитература“, и как това се отразява върху тяхната способност да проявяват „дълбоко внимание“. Победила ли е литературата Риталина в България? Отговорът на подобен въпрос би могъл да бъде обект на последващо научно изследване и научен проект, организиран и ръководен от д-р Наталия Христова-Пеева.

Втората препоръка, която бих направил, е свързана със структурата на хабилитационния труд. Въпреки направеното в представените от кандидата „Резюмета на рецензираните публикации“ описание на отделните глави на монографията, лично за мен остава впечатлението за известна разпокъсаност и недостатъчно систематичност. Действително в началото на изследването се поставят неговите основните залози, а в края те отново се извеждат на преден план, вече обогатени от информацията, съдържаща се в средата на хабилитационния труд. Въпреки това своеобразно „усилване“ на тезите, добавянето на една уводна глава с посочване на целите, задачите и конкретната траектория, през която ще премине научното изследване, би допринесло за създаването на по-голяма монолитност, последователност и кохерентност на научната монография. Този резултат би могъл да бъде допълнително засилен от включването на заключителна глава, която да обобщи и експлицира основните научни тези и тяхната социална и практическа значимост.

7. Лични впечатления за кандидата

Познавам гл. ас. д-р Наталия Христова-Пеева от различни академични и научни форуми, в които сме участвали като докладчици. Тя винаги е била активен участник с ясно изразени научни тези, който знае как да аргументира и защитава своите позиции.

С Наталия Христова-Пеева нямаме общи публикации и не сме работили по общи проекти.

Смятам, че Наталия Христова-Пеева е отговорен и добросъвестен учен, който работи в едно изключително актуално поле, нуждаещо се от силна хуманитарна подкрепа. Избраните от нея теми са не просто обект на чисто научно любопитство, но и въпрос на позиция и дори лична и професионална кауза, устояването на която може да се окаже ключово за постигането на необходимия за стабилността на съвременните човешки общества баланс между експерименталните и точните науки, от една страна, и хуманитарните и социалните науки, от друга страна.

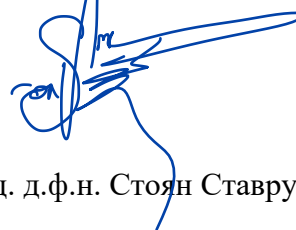
8. Заключение

От представените документи може да се заключи, че Наталия Христова-Пеева отговаря на минималните национални и институционални изисквания за съответната академична длъжност. Нейната научноизследователска, публикационна и преподавателска дейност притежава всички необходими качества, за да ѝ бъде присъдена академичната длъжност „доцент“ по професионална направление 1.3. „Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по литература, Информационни и комуникационни технологии в обучението и работа в дигитална среда)“. Убедено гласувам „за“ на Наталия Младенова Христова-Пеева да бъде присъдена академичната длъжност „доцент“.

15.11.2021 г.

София

Подпис:

доц. д.ф.н. Стоян Ставру